

IZVJEŠTAJ O RADU
PARKOVA DINARIDA – MREŽE ZAŠTIĆENIH PODRUČJA DINARIDA
ZA 2017. GODINU

Podgorica, 2018. godina

Sadržaj

STRATEŠKA TEMA 1: IZGRADNJA KAPACITETA MREŽE ZAŠTIĆENIH PODRUČJA	4
Cilj 1.1 Kadrovska i tehnička osposobljenost Parkova Dinarida za efikasno obavljanje djelatnosti	4
1.1.1 Angažovanje ljudskih resursa.....	4
1.1.2 Nabavka materijalno – tehničkih sredstava	4
1.1.3 Kadrovska, stručno i organizaciono osposobljavanje osoblja za kvalitetno izvršavanje aktivnosti Mreže	4
1.1.4 Podrška naučno – stručnim istraživanjima.....	4
Cilj 1.2 Umrežavanje zaštićenih područja regiona	4
1.2.1 Organizovanje godišnjeg sastanka Skupštine i Upravnog odbora Parkova Dinarida	4
1.2.2 Organizovanje edukativnih događaja u cilju stručnog osposobljavanja osoblja zaštićenih područja članica Mreže	4
1.2.3 Organizovanje naučno – stručnih skupova	4
Cilj 1.3 Finansijska održivost Parkova Dinarida	4
1.3.1 Razvijanje projektnih ideja i priprema projektnih aplikacija	4
1.3.2 Pokretanje zajedničkih inicijativa sa inostranim i domaćim organizacijama i donatorima.....	7
STRATEŠKA TEMA 2: ZAŠTITA PRIRODNIH VRIJEDNOSTI	7
2.1 Očuvanje biodiverziteta u zaštićenim područjima.....	7
2.1.1 Monitoring populacije medvjeda u okviru projekta „Posmatranje medvjeda u NP Tara i NP Biogradska gora“.....	7
2.1.2 Obuka za prikupljanje DNK materijala mrkog medvjeda	8
2.1.4 Kreiranje baze podataka	8
STRATEŠKA TEMA 3: UNAPREĐENJE SARADNJE SA LOKALNIM STANOVNIŠTVOM I ODRŽIVI RAZVOJ	9
3.1 Indeksacija zaštićenih područja	9
3.1.1 Određivanje indeksa interakcije zaštićenih područja i lokalnog stanovništva	9
3.1.2 Pružanje podrške zaštićenim područjima za unapređenje indeksa interakcije sa zajednicom po utvrđenim kriterijumima	10
3.1.2.1 Program grantova za zaštićena područja.....	10
3.1.2.2 Regionalni obrazovni program “Mreža škola u zaštićenim područjima”.....	11
3.1.3 Razvijanje mehanizama za saradnju sa lokalnim zajednicama.....	11
3.1.4 Uspostavljanje sistema <i>stakeholdera</i> u zaštićenim područjima.....	11
3.1.5 Organizovanje konferencije posvećene zaštićenim područjima u regionu Dinarida	11
3.1.6 Kreiranje predloga turističke ponude „Posmatranje medvjeda“	11

3.1.7 Organizacija obuke za interpretatore u prirodi.....	12
3.1.8 Pružanje podrške zaštićenim područjima u postizanju kriterijuma EU poglavlja za održivi turizam (ECST)	12
STRATEŠKA TEMA 4: KOMUNIKACIJA i PR.....	12
4.1 Unapređenje interne komunikacije.....	12
4.1.1 Implementacija interne komunikacije.....	12
4.2 Unapređenje eksterne komunikacije.....	13
4.2.1 Kreiranje i implementacija komunikacione strategije.....	13
4.2.2 Ažuriranje web stranice Parkova Dinarida.....	14
4.2.3 Ažuriranje bloga Parkova Dinarida.....	14
4.2.4 Ažuriranje facebook stranice Parkova Dinarida.....	15
4.2.5 Učestvovanje na relevantnim skupovima.....	15
4.2.7.1 Promocija Parkova Dinarida na EKOBIS-u 2017.....	15
4.2.7.2 Parkovi Dinarida predstavljeni na Međunarodnom festivalu alpskog cvijeća u NP Triglav.....	15
4.2.7.3 Godišnji sastanak WWF i partnerskih organizacija na PA4NP projektu.....	15
4.2.7.4 Parkovi Dinarida na skupštini ALPARC-a.....	15
4.3 Struktuiranje, praćenje i evaluiranje dijaloga sa ključnim <i>stakeholderima</i> na uključivanje prirodnih vrijednosti u strateške razvojne planove (nacionalni i regionalni nivo)	16
4.3.1 Identifikovanje ključnih <i>stakeholdera</i> i sektora koji utiču na zaštićena područja	16
4.3.2 Identifikovanje partnera za izradu i sprovođenje planova zagovaranja za uključivanje zaštićenih područja i prirodnih vrijednosti u procese odlučivanja	16
4.3.1 Praćenje, povećanje interakcija i dijaloga sa ključnim akterima (uspostavljanje, praćenje i evaluacija).....	16
4.4 Promocija vrijednosti i dobrobiti zaštićenih područja, prikupljanje informacija, informisanje članova Mreže o promjenama propisa i strateških dokumenata relevantnih za upravljanje zaštićenim područjima.....	16
4.4.1 Promocija preporuka nacionalnih izvještaja o vrijednostima i dobrobitima zaštićenih područja	16
4.4.2 Informisanje članova, te izgradnja kapaciteta za identifikovanje potreba parkova (informacije i argumenti na raspolaganju zaštićenim područjima)	16
4.4.3 Interaktivna baza za zaštićena područja	16

STRATEŠKA TEMA 1: IZGRADNJA KAPACITETA MREŽE ZAŠTIĆENIH PODRUČJA

Cilj 1.1 Kadrovska i tehnička osposobljenost Parkova Dinarida za efikasno obavljanje djelatnosti

1.1.1 Angažovanje ljudskih resursa

U 2017. godini u Parkovima Dinarida stalno su bile zaposlene tri osobe: Zoran Mrdak – Izvršni direktor (od mjeseca juna), Lidija Brnović – službenica za politike i Ljubiša Pejović – službenik za komunikacije. Kao spoljni saradnik angažovana je Ivana Živaljević kao finansijski administrator i računovođa.

1.1.2 Nabavka materijalno – tehničkih sredstava

Za potrebe rada organizacije opremljena je kancelarija sa osnovnim kancelarijskim namještajem i tehničkom opremom.

1.1.3 Kadrovska, stručna i organizaciono osposobljavanje osoblja za kvalitetno izvršavanje aktivnosti Mreže

Parkovi Dinarida su konkurisali na Programu stručnog osposobljavanja Vlade Crne Gore za 2 izvršioca.

1.1.4 Podrška naučno – stručnim istraživanjima

Nije realizovano, zbog nedostatka finansijskih sredstava.

Cilj 1.2 Umrežavanje zaštićenih područja regiona

1.2.1 Organizovanje godišnjeg sastanka Skupštine i Upravnog odbora Parkova Dinarida

Godišnja Skupština NVO Parkovi Dinarida održana je 10.03.2017 god. U PP Lonjsko polje.

U 2017 god. održane su tri sjednice Upravnog odbora i to:

- 10.03.2017 godine u PP Lonjsko polje – Republika Hrvatska
- 10.05.2017 godine u NP Una – Bosna i Hercegovina
- 15.05.2017 godine – elektronska sjednica

Cilj 1.3 Finansijska održivost Parkova Dinarida

1.3.1 Razvijanje projektnih ideja i priprema projektnih aplikacija

Tokom 2017. godine Parkovi Dinarida su, u saradnji sa drugim organizacijama i institucijama, radili na pripremi više projektnih aplikacija, od kojih su dvije odobrene. Pored toga, započet je rad na novim projektnim idejama sa kojima će se aplicirati tokom 2018. godine.

i) Održive turističke strategije za očuvanje i valorizaciju prirodne baštine mediteranske obale i priobalja - INHERIT“.

Projekt je sufinanciran od strane Evropske unije u okviru Interreg Mediteranskog (MED) programa u trajanju od 2018 - 2022. godine.

Na projektu učestvuje ukupno 15 partnera iz svih 10 MED zemalja, čiji je cilj očuvanje i valorizacija prirodne baštine u obalnim i priobalnim MED destinacijama. Projekt će testirati i razviti novi pristup prilagođen MED specifičnostima, štiteći prirodnu baštinu od štetnog uticaja intenzivnog razvoja turizma.

INHERIT će promovisati održivi turizam koji ublažava sezonalnost i rasterećuje nosive kapacitete u destinaciji, planiranjem i sprovođenjem "bottom-up" zaštite temeljene na samoregulaciji i praćenju lokalnog stanovništva, kao i ostalih zainteresovanih strana u turizmu.

INHERIT pristup zaštite uključivaće zainteresovane strane (na MED, nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou) u aktivnostima proučavanja, testiranja i realizacije, ka ostvarenju:

- Strateške politike i mjera zaštite na MED nivou, koje se bave negativnim učincima intenzivnih turističkih tokova
- MED INHERITURA lokacija, koje predstavljaju područja u kojima ljudske djelatnosti koegzistiraju s prirodnom baštinom, praćenjem INHERIT pristupa zaštite
- Mrežnog i upravljačkog mehanizma INHERITURA lokacija, uz pretpostavku održivosti i rasta nakon završetka projekta
- Tematskih ruta (npr. udaljena ostrva, praistorijske lokacije), koje će biti integrisane u INHERITURA lokacije, koristeći poboljšanu zaštitu kao sredstvo za povećanje atraktivnosti turizma na održiv način.

Projekat je odobren.

ii) **ConnectGREEN** – Obnavljanje i upravljanje ekološkim koridorima planina kao zelene infrastrukture, projekat finansiran u okviru Interreg Transnacionalnog Dunavskog Programa. Projekat ConnectGREEN ima za cilj da održi, odnosno poboljša ekološku povezanost između prirodnih staništa u karpatskoj ekoregiji: Češkoj, Mađarskoj, Rumuniji, Slovačkoj, Srbiji i Ukrajini. Inicijativa se fokusira na povezivanje lokacija Natura 2000 i drugih zaštićenih područja od transnacionalnog značaja identifikovanjem ekoloških koridora i nedostataka u povezivanju, angažovanjem svih relevantnih aktera u integralnom upravljanju ekološkim koridorima i razvojem strateških rješenja za usklađivanje zaštite prirode i razvoja. Vodeći partner na projektu je WWF Rumunija, dok su Parkovi Dinarida uključeni u realizaciju projekta kao pridruženi partneri.

Projekat je odobren.

iii) **Projekat ECO KARST**, za koji je finalna aplikacija predata u maju 2016. u okviru Interreg Dunavskog transnacionalnog programa je odobren, u ukupnom iznosu od €166,465.00. Učešće Parkova Dinarida iznosi 15% od ukupnih troškova projekta, dok je kroz grant obezbijeđeno €141,495.25.

ECO KARST projektom se želi doprinijeti zaštiti i održivom razvoju kraške bio-regije na području dunavskog sliva, kroz promociju vrijednosti usluga ekosistema. Glavni rezultat projekta je zajednička strategija i 8 lokalnih akcionih planova za promociju ekosistemskih usluga u zaštićenim područjima. Mapiranje usluga ekosistema će pomoći da se identifikuju mogući modeli za razvoj biznisa zasnovanog na vrijednostima biodiverziteta. Vodeći aplikant je Zavod za šume Slovenije, a ostali partneri su:

1. Notranjski regijski park, Slovenija
2. Park prirode Žumberak, Hrvatska
3. NP Tara, Srbija
4. Kalkalpen National Park, Austrija
5. Energy and Environment Company of Lower Austria (BeNu), Austrija
6. Bükk National Park Directorate, Mađarska
7. Mađarska akademija nauka, Centar za ekološka istraživanja, Mađarska
8. Centar za okolišno održivi razvoj, Sarajevo, Bosna i Hercegovina
9. Kantonalna ustanova za zaštićena i prirodna područja Sarajevo, Bosna i Hercegovina
10. Ministarstvo za poljoprivredu, šumarstvo i hranu, Slovenija
11. Bihor County Council, Rumunija

12. Kantonalno ministarstvo za urbanizam, prostorno uređenje i zaštitu okoline, Bosna i Hercegovina
13. Parkovi Dinarida - mreža zaštićenih područja Dinarida.

U aprilu 2017. godine Vlada Crne Gore je raspisala **Konkurs sa dodjelu sredstava od igara na sreću**, te je podnijet zahtjev za sufinansiranje projekta: „EKO KARST- Ekosistemske usluge u zaštićenim područjima karsta – pokretačka snaga za održivi razvoj“ koji se sprovodi u okviru Interreg Transnacionalnog Dunavskog Programa. **Projekat nije odobren.**

iv) U septembru 2016. pripremljena je i podnijeta aplikacija za projekat *WISE-Skadar Lake*, u okviru programa prekogranične saradnje IPA CBC Albanija - Crna Gora. Glavni aplikant je Prirodnački muzej Crne Gore, a Parkovi Dinarida zajedno sa Nacionalnom asocijacionom zaštićenih područja Albanije su partneri. Projekat je posvećen mudrom korišćenju resursa biodiverziteta u močvarnom prekograničnom području između Albanije i Crne Gore. **Projekat nije odobren.**

vi) U decembru 2016. godine pripremljena je i podnijeta aplikacija za projekat *HERBA*, u okviru programa prekogranične saradnje IPA CBC Bosna i Hercegovina - Crna Gora. Partneri na projektu su Nacionalni park Sutjeska i NVO Dinarica iz Bosne i Hercegovine, Parkovi Dinarida i NVO OZON iz Crne Gore. Cilj projekta je postavljanje temelja za održivi razvoj turizma i biznisa na bazi ljekovitog i aromatičnog bilja u prekograničnoj oblasti Nacionalnog parka Sutjeska i Parka prirode Piva. **Projekat nije odobren.**

Tabela 1: Status projekata u kojima učestvuju Parkovi Dinarida

NAZIV PROJEKTA	GLAVNI PARTNERI	IZVOR FINANSIRANJA	STATUS/ odobrena sredstva
<i>Održive turističke strategije za očuvanje i valorizaciju prirodne baštine mediteranske obale i priobalja - INHERIT</i>	Regija Peloponez	Interreg Mediteranski program	Odobren 149.600,00 eura
<i>Obnavljanje i upravljanje ekološkim koridorima planina kao zelene infrastrukture - ConectGREEN</i>	WWF DCP Rumunija	Interreg Dunavski Transnacionalni program	Odobren Pridruženi član
<i>Konkurs sa dodjelu sredstava od igara na sreću</i> <i>ECO KARST - Ekosistemske usluge u</i>	Zavod za šume Slovenija	Interreg Dunavski Transnacionalni program	Nije odobreno sufinansiranje 166.465,00 eura

zaštićenim područjima karsta – pokretačka snaga za održivi razvoj“			
Wise implementation of economic development on Skadar Lake - WISE Skadar Lake	Nacionalna agencija za zaštićena područja, Albanija, Prirodnjački muzej u Crnoj Gori.	Cross Border Cooperation Programme Montenegro - Albania 2014-2020/ EU IPA II	Nije odobren
Laying the Foundation for Development of Herbal Tourism and Business in Cross-border area- HERBA Project	Nacionalni park Sutjeska i NVO Dinarika, u Bosni i Hercegovini NVO Ozon u saradnji sa Parkom prirode Piva u Crnoj Gori	Cross-border Co-operation Bosnia and Herzegovina - Montenegro 2014-2020/ EU IPA II	Nije odobren

1.3.2 Pokretanje zajedničkih inicijativa sa inostranim i domaćim organizacijama i donatorima

Parkovi Dinarida realizuju zajedničke inicijative sa strateškim partnerima i drugim institucijama i organizacijama civilnog društva kroz različite vidove interakcije: informisanje šire javnosti i članica mreže o događajima u regionu, konsultovanje i direktno uključivanje u realizaciju konkretnih aktivnosti na terenu (naročito kroz projekat sa WWF Adria „Zaštićena područja za prirodu i ljude“), formalizaciju ideja kroz pripremu projektnih aktivnosti (tabela 1).

STRATEŠKA TEMA 2: ZAŠTITA PRIRODNIH VRIJEDNOSTI

2.1 Očuvanje biodiverziteta u zaštićenim područjima

2.1.1 Monitoring populacije medvjeda u okviru projekta „Posmatranje medvjeda u NP Tara i NP Biogradska gora“¹

Nacionalni park Biogradska gora i Parkovi Dinarida u saradnji sa WWF i lokalnim partnerima intenzivno rade na praćenju i prikupljanju podataka o brojnosti, kretanju i rasprostranjenju mrkog medvjeda, a sve to uz primjenu najsavremenije tehnologije.

Tokom jeseni 2017 godine, potvrđeno je i dokumentovano prisustvo mrkog medvjeda u NP Biogradska gora, korištenjem kamera zamki i uspješnim hvatanje i obilježavanjem jedne jedinke. Mrki medvjed, koji je nazvan Nikola, markiran je sa GPS/GSM ogrlicom.

2.1.2 Obuka za prikupljanje DNK materijala mrkog medvjeda

Obuka je odložena za 2018 godinu.

2.1.3 Realizacija Interreg projekta “EKO KARST – Ekosistemske usluge u zaštićenim područjima karsta – pokretačka snaga za održivi razvoj”

Projekat „ECO KARST – ekosistemske usluge zaštićenih kraških područja - pokretačka snaga lokalnog razvoja” se sprovodi u okviru zajedničke politike Evropske Unije i Međunarodnog programa za Dunavsku regiju (DTP). Specifični cilj projekta je podsticanje održivog korišćenja prirodnog i kulturnog nasljeđa i resursa. Projekat je započeo 1. januara 2017. godine i traje 2,5 godine. U projektu učestvuje 12 partnera iz devet zemalja dunavskog regiona, na čelu sa Zavodom za upravljanje šumama Slovenije. Ukupna vrijednost projekta finansiranog od strane EU (ERDF +IPA) je 2.273.302,50 €.

Prvi sastanak partnera na projektu održan je u periodu 08.-10. mart. 2017. godine u Ljubljani, Slovenija čime su započele aktivnosti na realizaciji projekta.

2.1.3.1 Studijska posjeta - NP Kalkalpen

Studijska posjeta Nacionalnom Parku Kalkalpen organizovana je u septembru 2017. u saradnji domaćina ovog događaja - NP Kalkalpen sa drugim partnerima u projektu. Paralelno sa studijskom posjetom održan je i sastanak Upravnog odbora, zahvaljujući prisustvu svih partnera. Studijska posjeta je imala za cilj da inspiriše sve učesnike brojnim praktičnim primjerima iz regiona NP Kalkalpen, koji se odnose na očuvanje prirode i upravljanje zaštićenim područjima, razvoj biznisa, prostorno planiranje i međusektorsku saradnju. Takođe, boravak u međunarodnom okruženju sa austrijskim stručnjacima pružio je mogućnosti za uspostavljanje kontakata, razmjenu informacija i dalju saradnju.

2.1.3.2 Trening A – Identifikacija tipova ekosistemskih usluga i mapiranje i analiza lokalnih zajednica

U novembru 2017. organizovana je obuka (Trening A) o identifikaciji tipova ekosistemskih usluga i mapiranju i analizi lokalnih zajednica. Cilj treninga je bio da unaprijedi vještine i znanja učesnika obuke (3-4 stručnjaka iz svakog pilot područja), koje su neophodne za

¹ Projekat „Posmatranje medvjeda“ predstavlja zajedničku inicijativu NP Biogradska gora i NP Tara, koja je posvećena razvoju turizma orjentisanog na prirodu uz promovisanje mjera zaštite i unapređenja staništa mrkog medvjeda (*Ursus Arctos*). Cilj poduhvata lociranja i obilježavanja mrkih medvjeda jeste intenzivnije praćenje i prikupljanje podataka o brojnosti, kretanju i rasprostranjenju ove vrste uz primjenu najsavremenije tehnologije, radi njihovog očuvanja. Kroz projekat se saradnjom predstavnika nauke i privrede uspostavlja sistem za razvoj i održivo korišćenje prirodnih resursa i zaštitu prirode. Glavne komponente projekta su razvoj modela savjeta korisnika nacionalnog parka, unapređenje monitoringa populacije Mrkog medvjeda (*Ursus Arctos*), te razvoj specifičnih turističkih ponuda oslonjenih na „posmatranje medvjeda“.

identifikaciju različitih tipova ekosistemskih usluga i relevantnih zainteresovanih strana. Obuka je organizovana u saradnji Parkova Dinarida, Mađarskog Centra za ekološka istraživanja - MTA ÖK, domaćina - JU Park prirode Žumberak - Samoborsko gorje i subregionalnih koordinatora. Parkovi Dinarida su pružili logističku podršku u organizaciji događaja, dok je sadržaj treninga baziran na metodologiji koju su razvili stručnjaci iz Centra za ekološka istraživanja Mađarske akademije nauka - MTA ÖK.

2.1.4 Kreiranje baze podataka

Parkovi Dinarida prikupljaju podatke od svih članica iz regiona o aktivnostima koje se sprovode da bi se očuvao biodiverzitet u zaštićenim područjima. Primjeri dobre prakse se prosljeđuju u bazu podataka koju vodi WWF Adria u okviru projekta „Zaštićena područja za prirodu i ljude“. Takođe se redovno ažurira lista stručnjaka iz regiona koji se bave očuvanjem biodiverziteta i temama od značaja za zaštićena područja (dobro upravljanje, finansiranje, zagovaranje politika, itd.).

STRATEŠKA TEMA 3: UNAPREĐENJE SARADNJE SA LOKALNIM STANOVNIŠTVOM I ODRŽIVI RAZVOJ

3.1 Indeksacija zaštićenih područja²

Napomena: Indeksacija zaštićenih područja realizuje se u saradnji sa WWF Adria, u okviru projekta „Zaštićena područja za prirodu i ljude“. Tokom prve godine realizacije projekta (2016.) glavni realizator planiranih aktivnosti je bio WWF Adria, dok su tokom 2017. godine, nakon utvrđivanja inicijalnog indeksa po zaštićenom području, koordinaciju follow-up aktivnosti preuzeli Parkovi Dinarida. Zbog kompleksnosti zadatka koji je podrazumijevao izradu sveobuhvatne metodologije koja će biti relevantna za sva zaštićena područja Dinarskog luka, bez obzira na njihove različitosti (u pogledu načina upravljanja, stepena zaštite, broja zaposlenih, socio-ekonomskih karakteristika itd.), proces planiranja je trajao nešto duže od planiranog.

3.1.1 Određivanje indeksa interakcije zaštićenih područja i lokalnog stanovništva

Tokom 2017. godine, WWF Adria i Parkovi Dinarida angažovali su međunarodni tim stručnjaka kako bi se izradila **metodologija za procjenu saradnje zaštićenih područja i lokalnih zajednica** u Parkovima Dinarida. Cilj ove aktivnosti je bio da se prikupe informacije o tome kako zaštićena područja i predstavnici lokalnih zajednica ocjenjuju postojeću saradnju, te da se na osnovu dobijenih rezultata razviju preporuke za svako pojedinačno zaštićeno područje.

Svoje mišljenje na set pažljivo odabranih pitanja su davali direktori zaštićenog područja, ili, u slučaju spriječenosti direktora, osoba koja je opunomoćena za zastupanje stavova parka na radionici. Kategorije predstavnika lokalne zajednice koji su učestvovali u procesu: a) Predstavnici opština i/ili sela koja se nalaze u zaštićenom području; b) Interesne grupe s posebnim interesom u zaštićenom području (predstavnici šumara, zemljoradnika, farmera,

² Indeksacija zaštićenih područja je inicijativa koja se realizuje u okviru projekta „Zaštićena područja za prirodu i ljude“, sa ciljem da se grade i jačaju mehanizmi za saradnju sa lokalnim zajednicama i promovišu primjeri dobre prakse iz regiona i svijeta o načinima na koje lokalno stanovništvo može osjetiti socio-ekonomske dobrobiti od zaštićenih područja. Parkovi Dinarida će, u saradnji sa WWF Adria, angažovati tim konsultanata za izradu metodologije za određivanje indeksa kojim će se mjeriti nivo interakcije zaštićenih područja i lokalnih zajednica. Nakon što indeksacija bude realizovana u svakoj članici Asocijacije, određena sredstva će biti dodijeljena zaštićenim područjima za povećanje indeksa (unapređenje interakcije sa zajednicom po unaprijed utvrđenim kriterijumima).

lovačkih društava, ribolovnih društava, planinarski savezi ili društva, itd.); c) Akteri koji u najvećoj mjeri zavise od resursa zaštićenog područja za stabilne izvore prihoda (npr. osobe/zadruge/preduzetnici koji se bave poljoprivredom, turizmom, šumarstvom, vlasnici velikih poljoprivrednih zemljišta, itd.); d) Predstavnici ranjivih grupa: mladi, starije stanovništvo, osobe s invaliditetom te predstavnici nacionalnih manjina, siromašni i e) Lokalne nevladine organizacije i/ili organizacije civilnog društva, ukoliko se ne nalaze u jednoj od prethodnih skupina.

Radionice za procjenu uključenosti lokalnih zajednica organizovane su u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Hrvatskoj, na Kosovu³, u Makedoniji, Sloveniji i Srbiji. Radionice su organizovane u 66 zaštićenih područja, u najvećem broju članica mreže Parkova Dinarida. Ukupno je učešće uzelo 930 osoba, od čega 290 ili 31,20% žena.

Zemlja	Broj uključenih parkova	F	M	TOTAL	F %	M%
ALBANIJA	12	25	148	173	14.45	85.55
BIH	7	37	67	104	35.58	64.42
HRVATSKA	14	91	145	236	38.56	61.44
KOSOVO*	1	2	4	6	33.33	66.67
MAKEDONIJA	3	7	37	44	15.91	84.09
CRNA GORA	6	25	51	76	32.89	67.11
SRBIJA	16	49	153	202	24.26	75.74
SLOVENIJA	7	54	35	89	60.67	39.33
TOTAL	66	290	640	930	31.18	68.82

3.1.2 Pružanje podrške zaštićenim područjima za unapređenje indeksa interakcije sa zajednicom po utvrđenim kriterijumima

Finalni rezultati procjene saradnje lokalnih zajednica i zaštićenih područja proizašli su od strane Validacionog panela, na osnovu obrađenih podataka sakupljenih tokom realizacije radionica za procjenu saradnje u zaštićenim područjima i prema Standardnim kriterijuma za rangiranje. Na osnovu dobijenih rezultata, tim stručnjaka je izradio "Plan jačanja kapaciteta" za dalje uključivanje zajednice na području Dinarskog luka.

Unapređenje indeksa interakcije sa lokalnom zajednicom Parkovi Dinarida će podržati kroz razvijanje Program grantova za zaštićena područja I Regionalni edukativni program.

3.1.2.1 Program grantova za zaštićena područja

U 2017. godini pripremljene su smjernice i kriterijumi kao i tehnička osnova za poziv za dodijelu Grantova za zaštićena područja. Poziv za dodijelu grantova biće raspisan u januaru 2018.

Glavni cilj poziva je izgradnja partnerstva između zaštićenih područja i predstavnika lokalnih

³ Imenovanje je bez predrasuda na poziciju ili status u skladu s UNSCR 1244/99 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o nezavisnosti Kosova

zajednica zasnovanog na principima odgovornosti, transparentnosti i participacije.
Specifični ciljevi poziva su:

1. Unapređivanje nivoa saradnje između zaštićenih područja i lokalnih zajednica na prostoru zemalja Dinarskog luka;
2. Uspostavljanje trajnih struktura/mehanizama za komunikaciju i unapređenje funkcionalnosti postojeće saradnje između nadležnih institucija i civilnog društva u zaštićenom području;
3. Podsticanje proaktivnog pristupa zaštićenim područjima nakon uključivanja predstavnika lokalne zajednice u proces donošenja odluka (planiranje, implementacija, monitoring i evaluacija politika koje utiču na upravljanje zaštićenim područjima).

3.1.2.2 Regionalni obrazovni program "Mreža škola u zaštićenim područjima"

Rezultati istraživanja o uključivanju lokalne zajednice su pokazali da je obrazovanje u zaštićenim područjima prepoznato kao važna komponenta rada kako od strane upravljača, tako i od strane lokalne zajednice. U skladu sa tim Parkovi Dinarida – mreža zaštićenih područja Dinarida i WWF započeli su regionalni obrazovni projekat „Mreže škola u zaštićenim područjima“ u okviru programa „Zaštićena područja za prirodu i ljude“. Projekat obuhvata šest članica tj. zaštićena područja Parkova Dinarida iz Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Srbije.

Uključena zaštićena područja su:

Zaštićena područja Kantona Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Park prirode „Hutovo blato“, Bosna i Hercegovina

Nacionalni park „Lovćen“, Crna Gora

Nacionalni park „Skadarsko jezero“, Crna Gora

Specijalni rezervat prirode „Obedaska bara“, Srbija

Park prirode „Stara planina“, Srbija

„Mreža škola u zaštićenim područjima“ uključuje sledeće aktivnosti:

Obuke za osobu zaduženu za programe obrazovanja u zaštićenom području i nastavnike sa teritorije opština kojima pripada zaštićeno područje. Teme koje će se obraditi tokom obuka su iskustveno učenje u prirodi, aktivno učešće građana, razvijanje obrazovnih programa i njihova promocija i metode evaluacije programa. Obuka predviđa tri trodnevna treninga. Održavanje treninga je predviđeno za 2018. godinu.

3.1.3 Razvijanje mehanizama za saradnju sa lokalnim zajednicama

Sprovođenje mjera za unapređenje postojećih i kreiranje novih mehanizama za saradnju sa lokalnim zajednicama u okviru procesa indeksacija područja biće realizovano u 2018. godini. U međuvremenu, Parkovi Dinarida rade na uspostavljanju novih modela kroz druge inicijative, pa je kroz projekat „Posmatranje medvjeda u NP Tara i NP Biogradska gora“ uspostavljen protokol o saradnji sa lokalnom zajednicom potpisivanjem Memoranduma o saradnji između glavnih partnera na projektu u dvije zemlje, i uspostavljanjem efikasnih kanala komunikacije.

3.1.4 Uspostavljanje sistema stakeholdera u zaštićenim područjima

Parkovi Dinarida rade kontinuirano na uspostavljanju sistema stakeholdera u zaštićenim područjima. Tokom 2017. osim uključivanja u proces «Indeksa interakcije sa lokalnim stanovništvom», rađeno je na uključivanju lokalnih zajednica kroz projekat „Posmatranje medvjeda u NP Biogradska gora“.

3.1.5 Organizovanje konferencije posvećene zaštićenim područjima u regionu Dinarida

Organizovanje Konferencije je odloženo za 2018 godinu.

3.1.6 Kreiranje predloga turističke ponude „Posmatranje medvjeda“

Mala populacija mrkog medvjeda u NP Biogradska gora zahtjevala je produženo trajanja procesa praćenja i dokumentovanja prisustva jedinki medvjeda. Iz tog razloga, aktivnosti za formiranje turističke ponude (marketing plan, edukativni kutak, izgradnja trajnog hranilišta), planirane su u 2018. godini.

3.1.7 Organizacija obuke za interpretatore u prirodi

U Nacionalnom parku Tara u Srbiji u maju 9-12. 2017. je realizovana obuka za interpretaciju živog svijeta, sa posebnim naglaskom na medvjeda. Događaj su organizovali Parkovi Dinarida – mreža zaštićenih područja Dinarida i WWF u saradnji sa nacionalnim parkovima Tara i Biogradska gora. Obuka je pomogla da se povežu zaposleni u nacionalnim parkovima i predstavnici lokalne zajednice koji su zainteresovani da se uključe u proces kreiranja atraktivnog turističkog proizvoda u prirodi – posmatranje medveda.

Učesnici su se tokom radionice upoznali sa metodama pripreme interpretacije prirode kao i standardima za usluge i objekte interpretacije mrkog medveda i živog sveta, tehnikama komunikacije sa posetiocima, zatim fotografisanjem prirode kao posebnim turističkim proizvodom. Praktične vježbe na terenu uključile su specifičnosti dnevne, večernje i jutarnje šetnje kroz prirodu, kada su učesnici stazama nacionalnog parka Tara planirali kako da prirede posjetiocima nezaboravan doživljaj izlaska i zalaska sunca, jutarnjih i noćnih zvukova u šumi, praćenja tragova medvjeda i drugih životinja, te kako da svoje znanje o biologiji i funkciji divljači pretoče u zanimljive priče o šumskim stanovnicima za turiste. Nakon predavanja o objektima za posmatranje medveda, organizovana je posjeta osmatračnici u parku, u blizini koje su primijećena tri medvjeda.

Program obuke su vodili Petra Drašković Pelc i Marko Slapnik, stručnjaci za interpretaciju prirodne baštine iz Slovenije.

3.1.8 Pružanje podrške zaštićenim područjima u postizanju kriterijuma EU poglavlja za održivi turizam (ECST)

Parkovi Dinarida su dali neophodne informacije svim članicama koje su bile zainteresovane za ECST. Ukoliko se objavi odgovarajući poziv za projekte, postoji interes da se aplicira sa regionalnim projektom kojim će više zainteresovanih područja dobiti mogućnost asistencije pri procesu dobijanja sertifikata.

STRATEŠKA TEMA 4: KOMUNIKACIJA I PR

4.1 Unapređenje interne komunikacije

4.1.1 Implementacija interne komunikacije

S obzirom da je jedan od glavnih ciljeva Parkova Dinarida, razmjena stručnih znanja i podizanje nivoa znanja i svijesti među zaštićenim područjima regiona, mreža zaštićenih područja Dinarida implementira interni komunikacioni plan, kojim se želi se postići redovna komunikacija unutar mreže, kako bi se na što bolji način uticalo na zajedničke alate i bolju upravljačku politiku u zaštićenim područjima, razmjenu i pružanje različitih dokumenata, bazu podataka i dobrih praksi, te planiranje i koordinaciju projekata koji su od interesa za članove Parkova Dinarida.

U skladu sa tim, sa članovima Parkova Dinarida iskomunicirane se različite vrste obuka, webinar, programa, stipendija. Izdajemo najvažnije:

- Webinar: "Natural benefits: Nature, Health and Protected Areas" 22.03.2017.
- „Nature Conservation Klaus Toepffer Fellowship Programme“ (KTF) 23.03.2017.
- Stipendija za ljetnju školu "Protected Area Management" Opportunity for young professionals working for Protected Areas 18. - 29. July 2017, Klagenfurt/Austria 12.04.2017.
- „Alfred Toepfer Natural Heritage Scholarship“: Call for applications! 18.04.2017.
- Webinar: „Sustainable Tourism in Protected Areas“ 19.04.2017.
- Webinar: „How Conservation Planning Can Inform Key Decisions for Advancing and Implementing NBSAPs“,21.04.2017.
- Invitation:“MAB Programme and the UNESCO Regional Bureau for Science and Culture in Europe for the 2017 „ 10.05.2017.
- Webinar "Evidence base: Recognise the values of our nature in the Dinaric Arc region - natureforpeople.org“ 20.06.2017.
- Promoting People - Centered Approaches: „Engaging Communities in the Conservation of Nature and Culture,“27.06.2017.
- „1The 2018 Natura 2000 Award invitation“ 29.08.2017.
- Protected Areas for Sustainable Agriculture webinar: building partnerships with farmers, 11.10.2017.
- Invitation: „The management of mountain forest habitat types in Natura 2000 sites: experience and case studies from the Continental Biogeographical region seminar“ 12.10.2017.

4.2 Unapređenje eksterne komunikacije

4.2.1 Kreiranje i implementacija komunikacione strategije

Parkovi Dinarida u sklopu programa „ Zaštićena područja za prirodu i ljude“ i u saradnji sa kolegama za komunikacije iz WWF Adria iu 2017. nastavili su realizaciju tri *strateška dokumenta za komunikaciju*:

1. *Komunikacioni plan za Parkove Dinarida*
2. *Komunikacioni plan za projekat “Posmatranje medvjeda” koji se realizuje u NP “Tara” i NP “Biogradska gora” i*
3. *Komunikacioni plan za projekat “Zaštićena područja za prirodu i ljude”;*

U okviru ECOKARST programa, zajedno sa partnerima iz osam država, Parkovi Dinarida putem svojih komunikacionih kanala učestvuju u realizaciji Komunikacionog plana Interreg program ECOKARST - Ekosistemske usluge kraških zaštićenih područja u cilju zaštite, valorizacije i održivog razvoja kraškog regiona Dinarida, Alpa i Karpat.

Medijski alati

U okviru Parkova Dinarida, postoji nekoliko medijskih kanala:

1. *Web stranica: www.parksdinarides.org*
2. *Blog portal: <https://dinaricarcparcs.blogspot.com/>*
3. *Facebook stranica: www.facebook.com/DinaricArcParks/*
4. *Newsletter, koji se online distribuira kvartalno regionalnim i medjunarodnim stakeholderima*

4.2.2 Ažuriranje web stranice Parkova Dinarida

Web stranica www.parksdinarides.org, na kojoj je u okviru interaktivne mape, predstavljanjeno više od 90% svih nacionalnih parkova, parkova prirode i regionalnih parkova osam država regiona, predstavlja jedinstvenu i najobuhvatniju bazu podataka kada su u pitanju zaštićena područja Dinarida.

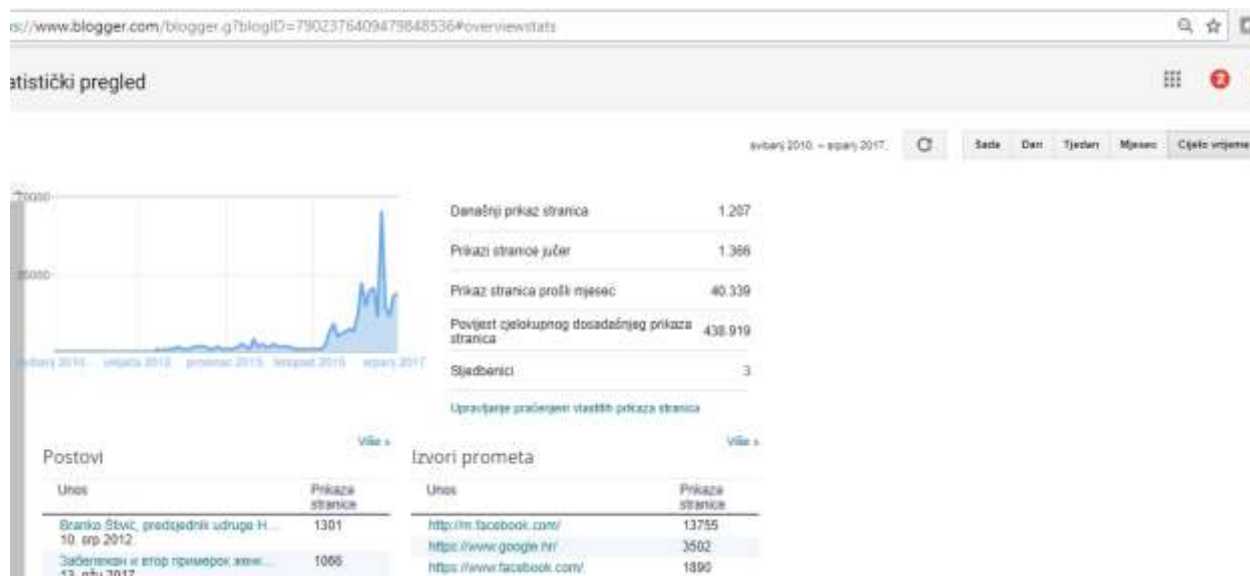
To predstavlja i veliki potencijal za razvoj saradnje sa organizacijama i udruženjima, koja promovišu aktivne vidove odmora i rekreacije u zaštićenim područjima Dinarida, kao npr. Via Dinarica, Via Adriatika...

Uz predstavljanje novosti i aktivnosti koje Parkovi Dinarida realizuju, na web stranici naglasak je stavljen i na predstavljanje bogatog prirodnog i kulturnog nasljeđa, karakterističnog za područje Dinarida.

Uz to, od kraja 2017. u formi „storytellinga“ počelo je predstavljanje najboljih praksi zaštićenih područja Dinarida. Plan je da se u što većem broju predstave najbolje priče zaštićenih područja iz svih osam država regiona, te njihovo objavljivanje osim na web stranici Parkova Dinarida i na komunikacionim kanalima partnerskih organizacija.

4.2.3 Ažuriranje bloga Parkova Dinarida

Blog www.dinaricarparks.blogspot.com, koji je vremenom iz medija za internu komunikaciju članova Parkova Dinarida prerastao u portal za eksternu komunikaciju, svakodnevno donosi novosti iz zaštićenih područja Dinarida. S obzirom da se od III Generalne skupštine Parkova Dinarida, mreža zaštićenih područja Dinarida proširila i broji više od 90 zaštićenih područja Dinarida www.dinaricarparks.blogspot.com je postao portal zaštićenih područja iz svih osam država regiona, na kojem se osim i novosti iz zaštićenih područja, objavljuju i novosti o međunarodnim publikacijama, aktima, konkursima, nagradama, projektima, vezanim za zaštitu prirode, te analitički tekstovi i druge informacije, od značaja za zaštićena područja i ljubitelje prirode. Zahvaljujući doprinosu članova Parkova Dinarida i svakodnevnom objavljivanju novih sadržaja blog, u 2017. ukupno je objavljeno 1 213 novosti. Od svih komunikacionih kanala Parkova Dinarida, blog procentualno ima ubjedljivo najveći rast. Blog bilježi oko 30.000 posjeta mjesečno, što ukupno iznosi 263.590 pregleda u 2017., što iznosi više od 100 % svih pregleda od ustanovljenja bloga 2012. godine.

Slika: Statistički pregled posjeta bloga Parkova Dinarida

4.2.4 Ažuriranje facebook stranice Parkova Dinarida

Facebook stranica www.facebook.com/DinaricArcParks/ se redovno ažurira i broji više od 45 000 redovnih pratilaca tokom 2017. Za ovaj vid promocije putem društvenih mreža, u 2017. je promijenjen plan objavljivanja novosti. S obzirom da je Facebook smanjio „vidljivost“ poslovnih naloga, Parkovi Dinarida su se odlučili da informacije, fotografske i video materijal članica Parkova Dinarida, objavljuju nekoliko puta sedmično, a ne na dnevnoj bazi, kao što

je to ranije bio slučaj. Sa takvim načinom objavljivanja , postigli smo čak bolji efekat , nego što je to ranije bio slučaj. Naime, u 2017. www.facebook.com/DinaricArcParks/ broji više od pola miliona posjetilaca, tačnije 560.590 posjeta. Ovaj vid društvene mreže pokazuje se i dalje kao izvanredna alatka za promociju ostalih kanala komunikacije Parkova Dinarida.

4.2.5 Učestvovanje na relevantnim skupovima

4.2.7.1 Promocija Parkova Dinarida na EKOBIS-u 2017.

Na 15-om Međunarodnom sajmu ekologije “ EKOBIS 2017”, održanom u Bihaću, pod motom “Budućnost počinje danas”, medju 250 izlagača, Parkovi Dinarida dobili su mjesto broj jedan, uz Nacionalni park Una i turistički klaster Una, zbog čega je ovaj dio sajma bio jedan od najposjećenijih. Nekoliko hiljada posjetilaca imalo je priliku da se upozna sa sadržajem turističke i kulturne ponude zaštićenih područja Dinarida. Promotivni pult Parkova Dinarida, izazvao je najviše interesovanja zahvaljujući atraktivnom promotivnom materijalu nacionalnih parkova i parkova prirode. Park prirode Velebit, Notranjski, Medvednica, Pivška presihajoča jezera, Kozjanski, Nacionalni parkovi Albanije, Tara, Sjeverni Velebit, Krka, Lovćen, Biogradska gora, Skadarsko jezero, Durmitor, Prokletije, samo su neki od parkova, koji su bili predstavljeni. Posjetioce EKOBIS-a najviše je zanimalo kako doći do parkova, koje do sad nisu imali prilike da posjete i kakva je njihova ponuda. Najviše interesovanja bilo je za aktivni odmor u Parkovima Dinarida tj. za pješačke ture, planinarenje i biciklizam.

4.2.7.2 Parkovi Dinarida predstavljeni na Međunarodnom festivalu alpskog cvijeća u NP Triglav

U okviru 11. Međunarodnog festivala alpskog cvijeća, koji se održao u Bohinju, u Nacionalnom parku Triglav, u okviru tematskog dana zaštićenih područja predstavili su se Parkovi Dinarida. Na stručnoj konferenciji festivala, posebno je razmatrana tematika turizma u zaštićenim područjima. Članovi Parkova Dinarida iz Bosne i Hercegovine - NP Una , Hrvatske - NP Kornati i Srbije - NP Fruška Gora, kao nosioci Evropskog sertifikata za održivi turizam (ECST), predstavili su svoje primjere dobre prakse i istakli važnost tog prestižnog priznanja ne samo za parkove, već cjelokupan razvoj zaštićenih područja u ovom regionu. Učesnike konferencije posebno je zanimalo rad WWF Adrije i Parkova Dinarida. Direktor WWF Adria, Martin Šolar predstavio je značaj i rad zaštićenih područja iz osam država regiona. Učesnicima se obratio i predsjednik Upravnog odbora Parkova Dinarida, Amarildo Mulić, koji je naglasio značaj umrežavanja zaštićenih područja. Mulić, je tom prilikom predstavio misiju i viziju mreže zaštićenih područja Dinarida , u cilju unapređenja zaštite prirode i daljeg uvezivanja zaštićenih područja Dinarida, kao i jačanja te organizacije u partnerstvu sa WWF Adria i drugim relevantnim nacionalnim i međunarodnim institucijama.

4.2.7.3 Godišnji sastanak WWF i partnerskih organizacija na PA4NP projektu

Parkovi Dinarida učestvovali na godišnjem sastanku WWF Adrie i partnerskih organizacija na projektu „Zaštićena područja za prirodu i ljude“. Tokom petodnevnog sastanka analizirani su rezultati rada postignuti tokom druge godine realizacije projekta i pripremljeni planovi za naredni period. U okviru sastanka održane su i edukativne tematske radionice o internoj i eksternoj komunikaciji, monitoringu i evaluaciji, te razradjen plan o predstavljanju primjera dobrih paksi iz zaštićenih područja Dinarida.

4.2.7.4 Parkovi Dinarida na skupštini ALPARC-a

Na godišnju skupštinu mreže parkova u Alpama (ALPARC), koja je održana u nacionalnom parku Gesäuse u Austriji, učestvovali su Parkovi Dinarida - mreža zaštićenih područja Dinarida i WWF Adria, koje su zastupali Martin Šolar i Zoran Mrdak. Predstavili su rad tih organizacija na zaštićenim područjima u regiji i potencijalne projekte za saradnju u

budućnosti. Kao posmatrači skupštine ALPARC-a upoznali su način rada druge regionalne mreže parkova koja već ima 20 godina iskustva. Takođe, predstavili su organizacije na tzv. Alpine buffet - alpskoj verziji bazara kakav je organizovan i na konferencijama Parkova Dinarida.

4.3 Struktuiranje, praćenje i evaluiranje dijaloga sa ključnim stakeholderima na uključivanje prirodnih vrijednosti u strateške razvojne planove (nacionalni i regionalni nivo)

4.3.1 Identifikovanje ključnih stakeholdera i sektora koji utiču na zaštićena područja

U saradnji sa WWF Adria, a u okviru projekta „Zaštićena područja za prirodu i ljude“ izabrani su eksperti za pripremu analize stakeholdera u Crnoj Gori, a iste analize WWF Adria sprovodi sa lokalnim partnerima i u drugim zemljama regiona. U toku je priprema finalne verzije, na osnovu komentara od tima za politike i stručnih komentara WWF Adria i Parkova Dinarida. Parkovi Dinarida će na osnovu nacionalnih završnih dokumenata odrediti koja su pitanja zajednička i prioritetna za rješavanje za više zemalja članica organizacije (npr. finansiranje zaštićenih područja, upravljanje posjetiocima, razvoj biznisa i sl.). Izabrane teme će biti predmet javnog zagovaranja u narednoj fazi projekta.

4.3.2 Identifikovanje partnera za izradu i sprovođenje planova zagovaranja za uključivanje zaštićenih područja i prirodnih vrijednosti u procese odlučivanja

Izveštaj o analizi stakeholdera uključio je i predlog potencijalnih partnera koji bi mogli dati značajan doprinos tokom zajedničkih aktivnosti u svim zemljama regiona.

4.3.1 Praćenje, povećanje interakcija i dijaloga sa ključnim akterima (uspostavljanje, praćenje i evaluacija)

Parkovi Dinarida su u saradnji sa WWF Adria počeli da prate interakciju sa stakeholderima preko *Capacity Assessment Tool*-a. Dodatno se radi na razvoju Indeksa za procjenu interakcije između zaštićenih područja i lokalnih zajednica, kao i instrumentima za njegovo poboljšanje.

4.4 Promocija vrijednosti i dobrobiti zaštićenih područja, prikupljanje informacija, informisanje članova Mreže o promjenama propisa i strateških dokumenata relevantnih za upravljanje zaštićenim područjima

4.4.1 Promocija preporuka nacionalnih izvještaja o vrijednostima i dobrobitima zaštićenih područja

WWF Adria je u procesu finalizacije nacionalnih izvještaja o vrijednostima i dobrobitima zaštićenih područja. Nakon što izvještaji budu objavljeni, Parkovi Dinarida će, u saradnji sa WWF napraviti i realizovati plan promocije po zemljama.

4.4.2 Informisanje članova, te izgradnja kapaciteta za identifikovanje potreba parkova (informacije i argumenti na raspolaganju zaštićenim područjima)

WWF Adria radi na stvaranju baze sa argumentima od značaja za zaštićena područja. Parkovi Dinarida pružaju neophodne informacije o članovima Mreže. Takođe, Parkovi Dinarida povezuju članove Mreže kako bi se razmijenile informacije od značaja za razvoj pravnog okvira i praksi iz relevantnih oblasti (npr. jedan od članova je tražio informacije o načinu na koji je uređen lov u zaštićenim područjima.)

4.4.3 Interaktivna baza za zaštićena područja

Uspostavljanje interaktivne baze podataka je takođe jedna od aktivnosti WWF Adria u okviru projekta „Zaštićena područja za prirodu i ljude“. Parkovi Dinarida obezbjeđuju informacije o svojim članovima i primjerima dobre prakse iz regiona, putem web sajta, bloga

i direktne komunikacije sa zaštićenim područjima i WWF. Baza će biti aktivna od marta 2017. za Hrvatsku, a zatim sukcesivno i za ostale zemlje dinarskog područja.